Stelselwijziging jeugd

Handreiking

Beleidsinformatie jeugd

over jeugdhulpgebruik, inzet jeugdbescherming en jeugdreclassering

Inhoudsopgave

Inleiding

Bent u gemeenteambtenaar en betrokken bij het jeugdveld? Of bent u werkzaam voor een jeugdhulpaanbieder of een uitvoerder van jeugdbescherming en jeugdreclassering? En wilt u meer weten over de beleidsinformatie in het kader van de Jeugdwet? Dan is deze handreiking voor u.

Ieder kind heeft het recht om veilig op te groeien. Met de meeste kinderen gaat het gelukkig goed in Nederland. Maar sommige jeugdigen hebben jeugdhulp nodig of komen helaas in aanraking met Justitie. Op 1 januari 2015 is de Jeugdwet in werking getreden en zijn de gemeenten verantwoordelijk geworden voor het hele jeugdveld. Daarom is het belangrijk dat gemeenten beschikken over kwalitatief goede beleidsinformatie, over het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering. Ook de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en van Veiligheid en Justitie (VenJ) hebben behoefte aan beleidsinformatie, om toe te zien op de werking van het nieuwe jeugdstelsel.

Om te voorkomen dat iedereen op eigen wijze beleidsinformatie gaat uitvragen zijn er landelijke afspraken gemaakt. Deze afspraken zijn verankerd in de Jeugdwet. In de handreiking wordt onder andere uitgelegd welke afspraken gemaakt zijn, hoe de beleidsinformatie voor het jeugddomein beschikbaar komt en om welke informatie het concreet gaat.

Samenvatting

De beleidsinformatie jeugd heeft betrekking op het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering. Voor de gemeenten is dit waardevolle informatie, omdat zij vanaf 1 januari 2015 met de inwerkingtreding van de Jeugdwet verantwoordelijk zijn geworden voor het hele jeugdveld. Zij kunnen de beleidsinformatie gebruiken voor de ontwikkeling van jeugdbeleid op gemeentelijk niveau. Daarnaast kunnen de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Veiligheid en Justitie (VenJ) de beleidsinformatie gebruiken om toe te zien op de werking van het nieuwe jeugdstelsel.

VWS, VenJ, gemeenten, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de brancheorganisaties van de jeugdhulpaanbieders en de gecertificeerde instellingen hebben gezamenlijk een landelijke dataset voor de beleidsinformatie jeugd uitgewerkt. Vanaf 1 januari 2015 zijn alle jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen die onder verantwoordelijkheid van gemeenten jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering bieden, verplicht deze set gegevens bij het CBS aan te leveren. Het CBS verwerkt deze gegevens vervolgens en publiceert deze op StatLine. Vanuit deze publicaties is het voor iedereen mogelijk om zelf tabellen en grafieken in een bepaalde gemeente of wijk te maken.

Periodiek, in de maanden april en oktober, komt de beleidsinformatie jeugd voor alle betrokkenen en andere geïnteresseerden beschikbaar. En de data die de beleidsinformatie jeugd oplevert, kunnen gecombineerd worden met reeds bestaande gegevens van het CBS. Dit kan nieuwe inzichten met betrekking tot het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering opleveren.

Voor alle betrokkenen is het goed om te weten dat de Jeugdwet strikte voorwaarden stelt aan de uitvraag van gegevens voor beleidsinformatie. Zo is vastgelegd om welke gegevens het gaat, waaronder welke persoonsgegevens, en moeten de jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen de persoonsgegevens bij het CBS aanleveren. Gemeenten (en het Rijk) mogen de persoonsgegevens niet zelf uitvragen.

Door de landelijke regeling wordt de uitvraag geüniformeerd en hoeven gemeenten zelf minder afspraken over het leveren van beleidsinformatie met jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen te maken. Hierdoor worden de administratieve lasten voor jeugdhulpaanbieders, gecertificeerde instellingen en gemeenten aanzienlijk beperkt. Tegelijkertijd worden de betrouwbaarheid en de kwaliteit van de beleidsinformatie vergroot door de uniforme afspraken over de definities.

Tot slot staat op Youtube een animatievideo over de beleidsinformatie voor het jeugddomein. In deze video wordt uitgelegd hoe de beleidsinformatie verzameld wordt, beschikbaar komt en waarom dat op deze wijze gebeurt. Zoekterm: beleidsinformatie jeugd.

1. Jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering

Op 1 januari 2015 is de Jeugdwet in werking getreden en vanaf deze datum zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het hele jeugdveld. Daarom is het belangrijk dat gemeenten beschikken over kwalitatief goede beleidsinformatie, over het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering. In deze handreiking wordt onder andere ingegaan op de wijze waarop de beleidsinformatie jeugd beschikbaar komt. Eerst wordt in dit hoofdstuk uitgelegd wat wordt verstaan onder de begrippen jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering.

In de Jeugdwet is het begrip jeugdhulp als volgt gedefinieerd:

1) ondersteuning van en hulp en zorg, niet zijnde preventie, aan jeugdigen en hun ouders bij het verminderen, stabiliseren, behandelen en opheffen van of omgaan met de gevolgen van psychische problemen en stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking van de jeugdige, opvoedingsproblemen van de ouders of adoptiegerelateerde problemen;
2) het bevorderen van de deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van jeugdigen met een somatische, verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem en die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, en
3) het ondersteunen bij of het overnemen van activiteiten op het gebied van de persoonlijke verzorging gericht op het opheffen van een tekort aan zelfredzaamheid bij jeugdigen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking of een somatische of psychiatrische aandoening of beperking, die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt,

Jeugdhulp kan vrij toegankelijk zijn of niet. Dit bepaalt de gemeente. De regeling beleidsinformatie gaat over beide.

Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Er zijn verschillende jeugdbeschermingsmaatregelen die de rechter kan opleggen: een ondertoezichtstelling (OTS), een voorlopige ondertoezichtstelling, voogdij, voorlopige voogdij of tijdelijke voogdij. Bij een ondertoezichtstelling is er sprake van een beperking in het ouderlijk gezag, bij voogdij is er sprake van ontheffing van of ontzetting uit de ouderlijke macht.

Jeugdreclassering is een combinatie van intensieve begeleiding en controle van jongeren die veroordeeld zijn of verdacht worden van een strafbaar feit. Als een leerplichtambtenaar proces verbaal opmaakt wegens schoolverzuim kan jeugdreclassering ook toegepast worden. Er zijn diverse type maatregelen. Voor begeleiding door de jeugdreclassering komen jongeren in aanmerking die ten tijde van het delict 12 tot 18 jaar oud waren. Vanaf 12 jaar kan een kind voor strafbare feiten worden vervolgd; als een jongere 18 wordt, is in principe het ‘volwassenenstrafrecht’ van toepassing. Maar tot 23 jaar kan het jeugdstrafrecht worden ingezet als de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waarin het delict is gepleegd daartoe aanleiding geven.

2. Een landelijke dataset voor de beleidsinformatie jeugd

Als alle gemeenten, VWS en VenJ de beleidsinformatie over het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering afzonderlijk uitvragen, brengt dit onnodig hoge kosten en administratieve lasten met zich mee. Om dit te voorkomen, is in de Jeugdwet geregeld dat er een landelijk uniforme set gegevens wordt verzameld en als beleidsinformatie ontsloten.

VWS, VenJ, gemeenten, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de brancheorganisaties van de jeugdhulpaanbieders en de gecertificeerde instellingen hebben gezamenlijk een landelijke dataset voor de beleidsinformatie jeugd uitgewerkt. Deze dataset is opgenomen in het Besluit Jeugdwet. Vanaf 1 januari 2015 zijn alle jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen die onder verantwoordelijkheid van gemeenten jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering bieden, verplicht deze gegevens bij het CBS aan te leveren. Gedetailleerde informatie over de definities van de gegevens is opgenomen in het Informatieprotocol Beleidsinformatie Jeugd.

In de onderstaande tabel is aangegeven welke gegevens de jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen aan het CBS leveren.

<table>
<tr><th>Jeugdhulp</th><th>Jeugdbescherming en jeugdreclassering</th></tr>
<tr><td>Kenmerken van de jeugdige
• BSN
• Geslacht
• Geboortedatum
Kenmerken van de jeugdhulp
• Verwijzer: gemeente, huisarts, jeugdarts, medisch specialist, gecertificeerde instelling, geen verwijzer
• Type jeugdhulp:
  o Hulpvorm: zie hieronder
  o Perspectief van de jeugdhulp: behandelen, begeleiden, diagnostiek, stabiliseren crisissituatie
• Startdatum en einddatum van de jeugdhulp
• Reden van de beëindiging van de jeugdhulp</td><td>Kenmerken van de jeugdige
• BSN
• Geslacht
• Geboortedatum
Kenmerken van de jeugdbescherming en jeugdreclassering
• Type maatregel:
  o kinderbescherming: voorlopige ondertoezichtstelling, ondertoezichtstelling, voorlopige voogdij, tijdelijke voogdij, voogdij
  o jeugdreclassering: toezicht en begeleiding (gedwongen kader, vrijwillig), ITB harde kern, ITB Criem, scholings- en trainingsprogramma, gedragsbeïnvloedende maatregel, voorbereiding gedragsbeïnvloedende maatregel
• Startdatum en einddatum van de jeugdbescherming en jeugdreclassering
• Datum eerste contact
• Datum overgedragen en overgedragen gekregen
• Reden van de beëindiging van de kinderbeschermings- en</td></tr>
</table>

	jeugdreclasseringsmaatregel • Inzet preventief justitieel kader • Inzet erkende interventies jeugdreclassering (wel/niet)

3. Welke vormen van jeugdhulp worden onderscheiden?

In samenwerking met gemeenten en brancheorganisaties hebben VWS, VenJ en VNG acht vormen van jeugdhulp onderscheiden. Het gaat om:

- **Jeugdhulp zonder verblijf**
    - Uitgevoerd door het wijk- of buurtteam
    - Niet uitgevoerd door het wijk- of buurtteam:
        - Ambulante jeugdhulp op locatie van de aanbieder
        - Daghulp op locatie van de aanbieder
        - Jeugdhulp in het netwerk van de jeugdige
- **Jeugdhulp met verblijf**
    - Pleegzorg
    - Gezinsgericht
    - Gesloten plaatsing
    - Verblijf bij een jeugdhulpaanbieders anders dan bovenstaand verblijf

In het Informatieprotocol Beleidsinformatie Jeugd zijn deze vormen van jeugdhulp uitgebreid toegelicht. Belangrijk om te vermelden is dat er dus ook wijk- of buurtteams zijn die beleidsinformatie bij het CBS moeten aanleveren. Zij moeten dan wel jeugdhulp bieden volgens de definitie van de Jeugdwet. Over de toegangstaken van de teams, informatie & advies, preventie of coördinatie van zorg hoeven de wijk- of buurtteams geen gegevens aan het CBS te leveren.

4. Hoe komt de beleidsinformatie beschikbaar?

De gegevens die de jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen aanleveren, worden door het CBS versleuteld en daarna verwerkt tot standaardtabellen. Het gaat daarbij altijd om geaggregeerde gegevens, omdat de informatie die het CBS publiceert niet herleidbaar mag zijn tot individuele personen of instellingen.

Het CBS heeft met VWS, VenJ en de VNG een aantal standaardtabellen ontwikkeld, die twee keer per jaar op StatLine, een website van het CBS, worden gepubliceerd. In deze tabellen staan alle verzamelde gegevens over jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Vanuit deze tabellen is het voor iedereen mogelijk om zelf tabellen en grafieken, die betrekking hebben op het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering in een bepaalde gemeente of wijk, te maken.

Per standaardtabel worden de gegevens zowel op gemeentelijk niveau als op landelijk niveau weergegeven, en kunnen kenmerken van de jeugdhulp tegenover elkaar en tegenover kenmerken

van de jeugdigen worden afgezet. Ook komt er een tabel over het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering op wijkniveau.

Een aantal voorbeelden illustreert welke combinaties van variabelen te maken zijn. Zo is de instroom per type jeugdhulp af te zetten tegen de verwijzer naar deze hulp en is de uitstroom per type jeugdhulp af te zetten tegen de duur en de reden van de beëindiging.

Voorbeeld 1. Instroom naar verwijzer voor gemeente X in periode Y

	Totaal alle jeugdhulp	Jeugdhulp zonder verblijf, door wijkteam	Jeugdhulp zonder verblijf niet door wijkteam	Jeugdhulp met verblijf
Totaal alle verwijzers	2.500	1.000	1.000	500
Gemeentelijke toegang	1.400	600	400	400
Huisarts	750	150	600	-
Jeugdarts	100	100	-	-
Medisch specialist	50	-	50	-
Gecertificeerde instelling	600	100	400	100
Geen verwijzer	400	300	100	-

Daarnaast is het gebruik van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering bijvoorbeeld uit te splitsen naar type en naar de leeftijd en het geslacht van de jeugdigen.

Voorbeeld 2. Gebruik van jeugdhulp naar leeftijd en geslacht voor gemeente X in periode Y

	Totaal alle jeugdhulp	Jeugdhulp zonder verblijf, door wijkteam	Jeugdhulp zonder verblijf niet door wijkteam	Jeugdhulp met verblijf
Totaal alle jeugdigen	5.000	2.500	1.700	800
0 tot 4 jaar	1.200	700	300	200
jongen	610	350	150	110
meisje	590	350	150	90
4 tot 12 jaar	1.700	700	750	250
jongen	1.000	370	380	150
meisje	700	330	270	100
12 tot 18 jaar	1.600	700	600	300
jongen	780	340	290	150
meisje	820	360	310	150
18 tot 23 jaar	500	400	50	50
jongen	245	200	25	20
meisje	255	200	25	30

Ook wordt het tegelijkertijd inzetten van jeugdhulp en jeugdbescherming of jeugdreclassering, naar leeftijd en geslacht van de jeugdigen, in een tabel weergegeven. Er kan gekozen worden voor gegevens op een peildatum en volume of in- en uitstroomgegevens over een periode.

Naast de standaardtabellen op StatLine publiceert het CBS twee standaardrapportages; één over jeugdhulp en één over jeugdbescherming en jeugdreclassering. De rapportages bestaan uit tabellen en grafieken, met een toelichting op de cijfers.

5. Beleidsinformatie jeugd in de praktijk

Het kan voorkomen dat de vooraf geprogrammeerde tabellen van het CBS geen antwoord geven op een specifieke vraag van een gemeente. Er zijn namelijk veel verschillende combinaties van

variabelen te maken, die niet allemaal standaard worden aangeboden via StatLine. In dat geval is maatwerk nodig. Maatwerk wordt geboden door het CBS in de vorm van nadere analyses van de reeds beschikbare data. Dit houdt in dat de specifieke vraag van iemand wordt neergelegd bij het CBS, waarna het CBS de desbetreffende tabel of grafiek maakt. Goed om te weten is dat er aan dit maatwerk kosten zijn. De hoogte daarvan is afhankelijk van de complexiteit van de desbetreffende vraag.

De beleidsinformatie die het CBS heeft verzameld is nog op een derde manier toegankelijk,namelijk via de zogenaamde remote access. De mogelijkheid van remote access is bedoeld voor organisaties die zelf analyses in de beveiligde analyseomgeving van het CBS willen maken. Voor deze toegang is een certificaat van het CBS nodig. Veel onderzoeksinstituten in Nederland beschikken over dit certificaat. Zij zijn bevoegd om zelf kwantitatief onderzoek te doen met behulp van de data van het CBS, waarbij zij hun eigen data kunnen toevoegen. Meer informatie hierover is te vinden op de website van het CBS, www.cbs.nl.

6. Grenzen aan de beschikbare informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de door het CBS gepubliceerde gegevens niet herleidbaar mogen zijn tot individuele personen, is het maken van combinaties van variabelen in de tabellen niet oneindig. Het volume moet groot genoeg zijn om de tabellen voldoende gevuld te krijgen. Hoe gedetailleerder de uitsplitsing van een item, bijvoorbeeld type jeugdhulp in combinatie met leeftijd naar jaren, hoe minder combinaties er gemaakt kunnen worden. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat op wijkniveau wel het gebruik van reguliere jeugdhulp wordt afgezet tegen de variabele leeftijd, maar dat dit met betrekking tot het gedwongen kader niet mogelijk is. Het volume wordt dan te klein en gegevens worden dan mogelijk herleidbaar tot individuele personen. Daarnaast hangt de mate waarin uitsplitsingen gemaakt kunnen worden samen met de omvang van gemeenten en wijken. Grote gemeenten kunnen naar verwachting meer uitsplitsingen maken. Zij kunnen het CBS via maatwerk vragen om deze uitsplitsingen voor hen te maken.

7. Beleidsinformatie in combinatie met andere data van het CBS

Doordat de gegevens over het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering aan het CBS worden geleverd, kunnen ze gecombineerd worden met gegevens waarover het CBS reeds beschikt, zoals gegevens over opleidingen, huishoudens, maar ook gegevens over uitkeringen en het gebruik van andere zorgvoorzieningen. Veel van dergelijke combinaties vragen om een nadere analyse door het CBS. Het CBS beschikt over zoveel informatie dat niet alle combinaties vooraf kunnen worden uitgewerkt. Informatie over type huishouden en het gebruik van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering wordt al wel opgenomen in de standaardtabellen, evenals de culturele herkomst van de jeugdigen.

8. Beleidsinformatie jeugd ook voor VWS en VenJ

Om toe te zien op de werking van het stelsel maken ook de ministeries van VWS en VenJ gebruik van de beleidsinformatie die het CBS publiceert. Samen met de VNG hebben zij het zogenaamde drietrapsmodel ontwikkeld.

Het drietrapsmodel:

- Eerste trap is een benchmark die zicht geeft op het gebruik van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering op landelijk en gemeentelijk niveau, gebaseerd op gegevens uit de landelijke dataset;
- Tweede trap is verdiepend nader onderzoek naar opvallende verschillen tussen gemeenten en de achtergrond daarvan;
- Derde trap is leren van de inzichten uit onder andere het nader onderzoek en waar nodig het bijstellen/wijzigen van het beleid (en de uitvoering).

In de eerste trap speelt het CBS een centrale rol. Het CBS publiceert de gegevens die nodig zijn voor de benchmark. Het gaat om een beperkt aantal indicatoren. Zes indicatoren over het jeugdhulpgebruik, de jeugdbescherming en jeugdreclassering en zes maatschappelijke indicatoren. Dit zijn indicatoren die gaan over de woonsituatie van de jeugdigen, over school, werk, middelengebruik, politiecontacten en kindermishandeling.

In de tweede trap zijn de afnemers van de beleidsinformatie aan zet. Nadat VWS, VenJ en de gemeenten kennis hebben genomen van de gepubliceerde gegevens gaan zij volgens een vast proces met deze informatie aan de slag. Dit proces is gericht op het in een beperkte tijdsperiode uitvoeren van nader onderzoek, bijvoorbeeld met betrekking tot een aantal relevante onderwerpen of opvallende uitkomsten van de benchmark. Het doel van dit onderzoek is om verklaringen te vinden voor op basis van de verkregen data waargenomen trends en verschillen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd bij drie of vier gemeenten en is veelal kwalitatief van aard. In gesprekken met de betrokkenen partijen worden de cijfers van de benchmark nader geduid.

In de derde trap worden de door de betrokkenen geleerde lessen uit het nadere onderzoek op een zodanige wijze gepubliceerd dat iedereen daarvan kan leren. De gemeenten waar het onderzoek is uitgevoerd, zijn in deze publicaties geanonimiseerd.

Gemeenten kunnen het drietrapsmodel ook zelf toepassen, voor het duiden van de beleidsinformatie. Het gebruik van het model is bedoeld om te voorkomen dat de uitvraag van beleidsinformatie in omvang toeneemt. De verleiding is namelijk groot om steeds meer gedetailleerde informatie op te vragen, terwijl dit veelal niet tot meer duidelijkheid leidt. Deze duidelijkheid kan beter aan de hand van nader onderzoek worden verkregen. Dan is er ruimte voor maatwerk en verdieping en wordt voorkomen dat iedereen belast wordt met administratieve lasten.

9. Gegevens beschikbaar in april en oktober

In de maand oktober worden de gegevens gepubliceerd van de eerste helft van het jaar en in de maand april worden de gegevens gepubliceerd van de tweede helft van het voorafgaande jaar. De eerste publicatie wijkt hiervan af. Eenmalig worden in de zomer van 2015 de gegevens gepubliceerd over het eerste kwartaal van 2015. Ten behoeve van de Strafrechtketen Monitor van het ministerie van VenJ publiceert het CBS elk kwartaal een beperkte set landelijke gegevens over de jeugdreclassering.

10. Privacy

Bij het uitvragen van gegevens voor beleidsinformatie moet rekening worden gehouden met de privacy van de personen waarop de gegevens betrekking hebben. In het algemeen geldt dat er voor beleidsinformatie geen persoonsgegevens mogen worden uitgevraagd bij derden. De gegevens voor de beleidsinformatie jeugd zijn echter persoonsgegevens. Dit kan alleen omdat in de Jeugdwet het gebruik van deze persoonsgegevens is geregeld. De Jeugdwet stelt hier wel strikte voorwaarden aan. Zo is vastgelegd om welke gegevens het gaat en moeten de jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen de gegevens bij het CBS aanleveren. Gemeenten (en het Rijk) mogen deze gegevens niet zelf uitvragen. Zij mogen dus ook geen afschrift van deze gegevens bij de jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen voor eigen gebruik opvragen.

11. Aanvullende beleidsinformatie voor gemeenten

De beleidsinformatie die via het CBS beschikbaar komt zal mogelijk niet in alle gevallen in de volledige gemeentelijke behoefte aan beleidsinformatie voorzien. Gemeenten kunnen op twee manieren aan aanvullende gegevens komen:

1) Aanvullende beleidsinformatie kan gegenereerd worden uit gegevens waar de gemeenten zelf over beschikken op basis van de Jeugdwet-taken die zij uitvoeren;
2) Aanvullende beleidsinformatie kan door derden gegenereerd worden, maar dit mogen dus alleen geaggregeerde gegevens zijn die niet herleidbaar zijn tot personen.

In beide gevallen is er sprake van het verwerken van persoonsgegevens, waarbij moet worden voldaan aan de eisen die de Jeugdwet en de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) hieraan stellen. Bij elke uitvraag van geaggregeerde gegevens aan derden of bij het zelf genereren van beleidsinformatie op basis van eigen gegevens, moet de gemeente zich de vraag stellen of het verwerken van de persoonsgegevens is toegestaan.

Samengevat zijn de drie eisen waaraan moet worden voldaan:

1) Er is een taak (of er zijn werkzaamheden) waarop de gegevensverwerking gebaseerd is;
2) Er is een specifiek doel waarvoor de gegevens worden verwerkt;
3) De informatie kan niet op een andere manier worden verkregen.

In de bijlage is een stappenplan opgenomen dat de gemeenten kunnen volgen om te bepalen of een gegevensverwerking voor de beleidsinformatie is toegestaan.

12. Samenhang met beleidsinformatie sociaal domein

De beleidsinformatie jeugd maakt onderdeel uit van de totale set beleidsinformatie voor het sociale domein. Zo worden de gegevens over jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering ook verwerkt in de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein. Het CBS verzamelt voor deze brede monitor ook gegevens over de Participatiewet en over de Wmo2015. Ook de beleidsinformatie over kindermishandeling en huiselijk geweld wordt via het CBS beschikbaar gesteld. Veilig Thuis levert naar analogie van de beleidsinformatie jeugd twee keer per jaar gegevens bij het CBS aan, over de adviezen, meldingen en over de onderzoeken die zij uitvoert.

13. Voordelen voor gemeenten, jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen

Door de landelijke regeling voor de beleidsinformatie hoeven gemeenten zelf minder afspraken te maken met jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen over het leveren van gegevens . Elke jeugdhulpaanbieder en gecertificeerde instelling stuurt de landelijk afgesproken gegevens naar het CBS. Het CBS zorgt er vervolgens voor dat deze informatie voor gemeenten, VWS en VenJ en andere geïnteresseerden wordt geordend en beschikbaar komt. Hierdoor worden administratieve lasten voor jeugdhulpaanbieders, gecertificeerde instellingen en gemeenten aanzienlijk beperkt ten opzicht van de situatie dat iedere partij het zelf zou regelen. Tegelijkertijd worden de betrouwbaarheid en de kwaliteit van de beleidsinformatie vergroot door de uniforme afspraken over definities.

14. Video beleidsinformatie

Op Youtube staat een animatievideo over de beleidsinformatie voor het jeugddomein. In deze video wordt uitgelegd hoe de beleidsinformatie verzameld wordt, beschikbaar komt en waarom dat op deze wijze gebeurt. De video is bedoeld voor medewerkers van gemeenten, jeugdhulpaanbieders, gecertificeerde instellingen en voor alle andere mensen die geïnteresseerd zijn in de beleidsinformatie over het jeugdhulpgebruik en de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering. Zoekterm: beleidsinformatie jeugd.

Bijlage
Stappenplan voor gegevensverwerking bij aanvullende beleidsinformatie

Er is een stappenplan dat gemeenten en anderen kunnen volgen om te bepalen of, en zo ja welke, persoonsgegevens verwerkt mogen worden voor aanvullende beleidsinformatie.

Stappenplan:

- Stap 1. Bepaal op welke taken en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden de gegevensverwerking betrekking heeft.
- Stap 2. Bepaal voor welk specifiek doel de persoonsgegevens worden verwerkt.
- Stap 3. Bepaal of het noodzakelijk is om gegevens te verwerken.

Hieronder wordt het stappenplan toegelicht, aan de hand van concrete rollen en voorbeelden, waarbij de nadruk ligt op het verwerken van persoonsgegevens ten behoeve van de beleidsinformatie voor het jeugddomein.

Stap 1. Bepaal op welke taken en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden de gegevensverwerking betrekking heeft
De eerste stap is dat duidelijk moet zijn op welke Jeugdwet- taken en daaruit voortvloeiende werkzaamheden de gegevensverwerking betrekking heeft.

Voorbeeld
De Jeugdwet maakt gemeenten integraal verantwoordelijk voor de jeugdhulp: preventie, jeugdhulp, de uitvoering van jeugdbescherming en jeugdreclassering en Veilig Thuis. De gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders en de gemeentelijke organisatie willen kunnen toezien op hoe deze verantwoordelijkheid in de praktijk vorm en inhoud krijgt. De Jeugdwet verplicht gemeenten daarvoor een plan te maken. Dit plan moet richting geven aan de keuzes die de gemeenteraad en/of het college maakt/maken ten aanzien van de uitvoering van hun taken. Bij het opstellen van het plan, maar zeker ook bij het monitoren van de uitvoering ervan, speelt beleidsinformatie een rol. Hoeveel kinderen zijn er in de gemeente? Met hoeveel gaat het goed? Met hoeveel niet? Op welke groepen dient de preventie zich te richten? Hoeveel kinderen hebben jeugdhulp nodig? Welke jeugdhulp is nodig? Is de jeugdhulp toegankelijk? Worden de juiste kinderen bereikt? Worden de kinderen snel geholpen? Worden ze goed geholpen?

Een groot deel van deze informatie kan met cijfers worden geïllustreerd. De gegevens die daarvoor nodig zijn, kunnen bij de gemeenten zelf beschikbaar zijn, bijvoorbeeld bij de toegang. Maar veelal zijn de gemeenten voor deze cijfers afhankelijk van de organisaties die uitvoering geven aan de preventieve activiteiten, toeleiding, jeugdhulp of jeugdbescherming of -reclassering. Als de gemeente zelf beschikt over de persoonsgegevens, dan is het plan in het bovenstaande voorbeeld de taak waarop de gegevensverwerking betrekking heeft en is stap 1 gespecificeerd. Maar als de gemeente voor de informatie afhankelijk is van andere organisaties, dan moet ook bij deze organisaties duidelijk zijn welke taak van die organisatie aanleiding geeft om gegevens te verzamelen en in geaggregeerde vorm aan gemeenten te verstrekken. Bij een jeugdhulpaanbieder is dat bijvoorbeeld het bieden van jeugdhulp voor jeugdigen uit de desbetreffende gemeente.

Stap 2. Bepaal voor welk specifiek doel de persoonsgegevens worden verwerkt
In de Jeugdwet zijn de gemeentelijke taken en werkzaamheden nadrukkelijk omschreven. Dit geldt ook voor de taken en werkzaamheden van de jeugdhulpaanbieders en de gecertificeerde instellingen. De bepalingen geven daarmee richting aan de doelen waarvoor de gegevens worden verwerkt. Er worden primaire en secundaire doelen onderscheiden.

De *primaire doelen* van de verwerking van persoonsgegevens vloeien rechtstreeks voort uit de Jeugdwet. In het algemeen zijn de gegevensverwerkingen direct gericht op de relatie met de burger. Het gaat dan om de toeleiding naar jeugdhulp door gemeenten, verwijzingen door artsen, jeugdhulpverlening en de uitvoering van jeugdbescherming en jeugdreclassering, door jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen. Om uitvoering te kunnen geven aan deze taken moeten persoonsgegevens worden verwerkt. Ook de gegevenswerking ten behoeve van facturatie en het betalen van facturen valt onder de primaire doelen. De gegevensverwerking rondom deze primaire doelen wordt in deze folder buiten beschouwing gelaten.

Bij de beleidsinformatie gaat het om *secundaire doelen* voor het verwerken van persoonsgegevens. In beginsel worden hiervoor gegevens gebruikt die eerder al voor de primaire doelen verzameld zijn. Ook bij de gegevensverwerking voor secundaire doelen moet steeds per doel bekeken worden of de gegevensverwerking is toegestaan. Het hergebruik van gegevens voor secundaire doelen moet afgezet worden tegen de doelen waarvoor de gegevens eerder verzameld zijn. Daarbij spelen ook geheimhoudingsverplichtingen een rol.

Voorbeeld
Gemeenten moeten een voorziening treffen als jeugdhulp nodig is. Ook moeten gemeenten er voor zorgen dat jeugdbescherming en jeugdreclassering kunnen worden uitgevoerd. Om de uitvoering van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering mogelijk te maken, kopen gemeenten jeugdhulp in bij jeugdhulpaanbieders en contracteren zij gecertificeerde instellingen. Gemeenten moeten daarom bepalen hoeveel jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering zij moeten inkopen, van welke soort en bij welke aanbieders. Voor dit inkoopproces is beleidsinformatie van essentieel belang. Wat zijn de trends in het jeugdhulpgebruik? Hoeveel kinderen hebben jeugdhulp nodig? Wat is de aard van de problematiek? Welke aanbieders leveren de benodigde zorg? Waarop onderscheiden deze aanbieders zich?

In het bovenstaande voorbeeld is het doel van de gegevensverwerking voor de gemeente, de jeugdhulpaanbieders en de gecertificeerde instellingen hetzelfde, namelijk het maken van afspraken over de inkoop van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Daarmee is stap 2 bepaald. Belangrijk is om steeds per gegevensverwerking het doel zo expliciet mogelijk te maken. Dit is nodig om de volgende stap goed te doorlopen.

Stap 3. Bepaal of het noodzakelijk is om gegevens te verwerken
Een belangrijk element in de regelgeving met betrekking tot het verwerken van persoonsgegevens is de zogenaamde noodzakelijkheidstoets. Dit houdt in dat gegevens alleen verwerkt mogen worden als dit noodzakelijk is voor een bepaald specifiek doel en dat, als dit zo is, alleen de voor dat doel noodzakelijke gegevens verwerkt worden. In die zin wordt ook wel gesproken over de ‘dubbele

noodzaak'; zowel het feit *dat* gegevens verwerkt moeten worden als met betrekking tot *welke* gegevens verwerkt moeten worden.

De juridische toets bestaat uit twee vragen:

- Is de gegevensverwerking een bruikbaar middel om het doel te bereiken? (proportionaliteit)
- Zijn er voor de voorziene gegevensverwerking alternatieven die minder inbreuk doen op de privacy of meer waarborgen bieden? (subsidiariteit)

Voorbeeld
De uitvoering van preventie, de toeleiding naar jeugdhulp, regievoering, jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering leggen de gemeenten veelal neer bij organisaties die daarin gespecialiseerd zijn. Dit houdt in dat er tussen de gemeenten en deze organisaties afspraken zijn over de inhoud en omvang van de dienstverlening en de middelen die daarvoor beschikbaar zijn. De organisaties moeten zich over de inzet van deze middelen verantwoorden. In de Jeugdwet is opgenomen dat alle jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen zich maatschappelijk moeten verantwoorden en dat daarvoor een jaardocument moet worden opgesteld, dat alle betrokkenen moeten hanteren. De jaardocumenten worden landelijk gepubliceerd. Gemeenten kunnen echter ook aanvullende of meer specifieke eisen stellen aan de verantwoording. Een voorbeeld van een aanvullende gemeentelijke eis is het rapporteren over wachttijden tot de start van de jeugdhulp.

Omdat de Jeugdwet bepaalt dat alle jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen zich maatschappelijk moeten verantwoorden, ligt daar voor deze organisaties de basis voor de noodzakelijkheidseis. De persoonsgegevens die deze organisaties voor de primaire doelen hebben verzameld, mogen zij gebruiken bij het opstellen van hun jaardocumenten.

Anders ligt het met betrekking tot de verantwoordingseisen die gemeenten aanvullend stellen. Deze eisen moeten nauw aansluiten bij de primaire doelen van de jeugdhulpaanbieders en de gecertificeerde instellingen. Alleen dan mogen deze organisaties de door hen verzamelde persoonsgegevens gebruiken voor de verantwoording aan de gemeenten. Het feit dat de gemeente de cijfers als verantwoording eist, is niet voldoende om aan de noodzakelijkheidseis te voldoen. In het voorbeeld gaat het om gegevens over wachttijden. Dit gegeven ligt relatief dicht bij de taken en werkzaamheden van de organisaties, namelijk het bieden van verantwoorde zorg. Daar komt bij dat ten aanzien van wachttijden landelijk afspraken zijn gemaakt, zoals de Treeknormen. De Jeugdwet zelf bevat ook een aantal normen voor wachttijden.

Let wel, de gegevens die de jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen als verantwoording aan de gemeente leveren, mogen geen persoonsgegevens zijn. Gemeenten ontvangen gegevens op geaggregeerd niveau, ten behoeve van de verantwoording en alleen als voldaan is aan de drie beschreven stappen.

Dit is een uitgave van het

Ministerie van Veiligheid en Justitie

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Vereniging voor Nederlandse Gemeenten

April 2015